

FEATURES OF LABOR IN PRESCHOOL AGE

Abdulkhomidova Fotimahon Abdulkhopiz qizi

Fergana State University, Student of the Faculty of Pedagogy and Psychology

Tel: + 99890-755-57-24, Email: fotimakhon1999@email.com

Annotation:

This article provides information on the main activities of preschool children. At the same time, the main developmental features of labor activity in preschool children are discussed.

Keywords: upbringing, education, activity, play, work, preschool age.

Bolalarning mehnat faoliyatlarini o'zida qamragan mashg'ulotlar asosan bog'cha yoshidagi davrdan boshlanadi. Bu yoshda bolalarning mehnatlari juda sodda va elementar bo'lsa ham ularning psixik taraqqiyotlarida juda katta ahamiyatga egadir. Bog'cha yoshidagi bolalar bilan o'tkaziladigan suhbatlar natijasida bolalarda mehnatga nisbatan ijobiy munosabat, mehnat qilish ishtiyoqi tug'iladi. Kattalarning mehnat faoliyatlariga taqlid qilish dastawal bolalarning o'yinlarida namoyon bo'ladi. Bolalar kattalarning mehnat faoliyatlarini o'zlarining o'yinlarida taqlidan takrorlash bilan cheklanib qolmay, balki kattalar mehnatida bevosita qatnashish uchun harakat qila boshlaydilar. Masalan, qiz bolalar onalari kir yuvayotganda suv tashish, ayrim kichikroq narsalami (dastro'molchalarni) chayishda qatnashadilar, uy va hovlilarni yig'ishtirib supurishga, o'g'il bolalar esa otasi bajarayotgan ishda qatnashishga intila boshlaydilar. Bu yoshdagi bolalar mehnatining natijasi emas, balki mehnat jarayonining o'ziga qiziqishi psixologik jihatdan xarakterlidir. Bog'cha yoshidagi bolalarning ishiga baho berib borish ular mehnatga nisbatan ijobiy munosabatni tarbiyalashda katta rol o'ynaydi. Bolalar kuchlari etadigan ishlarni bajarayotganlarida ko'p xatolarga yo'l qo'yishlari tuigan gap. Lekin bunda bolalarni mehnatga jalb qilmaslik kerak, bolalarning bajaradigan ishlarini kattalarning o'zlari bir pasda qilib qo'yishlari mumkin, degan ma'no kelib chiqadi. Sharq halqlarida bir maqol bor: "Bolaga ish buyur, ketidan o'zing yugur" Bu juda to'g'ri, hayotiy gap. Bu bolaga biron yumush buyurilganda, uni qanday bajarayotganliklaridan ko'z-quloq bo'lib turish kerak, degan ma'noni bildiradi. Bolalarda, xususan, kichik yoshdagi bog'cha bolalarida hali mehnat malakalari yo'q, qo'I muskullari yaxshi rivojlanmagan bo'ladi. Ana shuning uchun bolalar qasddan yoki anqovliklaridan emas, balki eplay olmasliklaridan biror narsani tushirib sindirib yuborishlari mumkin. Ana shunday "falokat" yuz bergan paytda bolani "anqov, merov, ko'zinga qarasang bo'lmaydimi" deb urishish yoki koyish yaramaydi. Buning o'miga bolaga shu mehnatni qanday qilib bajarishni ko'rsatib berish lozim. Bog'cha yoshidagi bolalarni mehnatsevarlik ruhida tarbiyalashda ularni inoq jamoaga uyushtirish katta ahamiyatga egadir. Jamoa bo'lib mehnat qilishda tarbiyachi har bir bolaga ma'lum bir mehnatni bajarishni buyuradi. Anashu tariqabolalar jipsjamoabo'lib mehnat faoliyati bilan shug'ullanadilar. Masalan, katta guruh bolalari jamoa bo'lib navbatchilik qiladilar. Bunda bir bola stolga dasturxon yozib chiqsa, ikkinchisi qoshiq va vilkalami qo'yib chiqadi, uchinchi bola esa stolchalarni qo'yib chiqsa, to'rtinchi bola stolga nonlarni qo'yib chiqadi. Bog'chada navbatchilikka o'igangan bolalar oilada ham yordamlashadigan bo'ladilar. Umuman o'rta va katta yoshdagi bog'cha bolalariga oilada kuchlari

etadigan mehnat topshiriqlarini berish kerak. Bu ulami mehnatsevarlik mhida tarbiyalashda va ularda ayrim mehnat malakalari hosil bo'lishi uchun juda katta imkoniyatlar yaratadi. Ijtimoiy foydali mehnatda ishtirok etmagan bolani keyinchalik mehnatga jalb qilish juda qiyin bo'ladi. Bog'chada bolalar jalb qilinadigan mehnat faoliyatining turi juda xilma-xildir. Masalan, tabiat burchagidagi jonivor yoki o'simliklarni parvarish qilish, bog'cha hovlisida ishlash, oshxonada va guruhda navbatchilik qilish, kichkintoylarni kiyintirishga yordam berish va boshqalar. Shuni ham aytib o'tish kerakki, kichik yoshdagi bog'cha bolalari o'zlarining mehnat faoliyatlarini hali yo'lga qo'ya olmaydilar. Shuning uchun ular mehnatning juda sodda turlari bilan, y'ani o'simliklarga suv quyish, baliqlarga ovqat berish, hovliga suv sepish va shu kabilar shug'ullanadilar. O'rta va katta guruh bolalar mehnat faoliyatini o'yindan batamom farqlab, unga nisbatan jiddiy munosabatda bo'la boshlaydilar. Ular mehnatdan kelib chiqadigan natijani, y'ani mehnatning ijtimoiy mohiyatini, kim uchun, nima uchun lozimligini tushunadilar. Ular kattalarning oiladagi uy-ro'zg'or ishlariga zo'r ishtiyoq bilan yondashadilar, kichkintoylar uchun qog'oz, karton faner va plastilindan turli o'yinchoqlar yasaydilar. Pedagogik jihatdan to'g'ri tashkil qilingan mehnat faoliyati bolalarning har tomonlamma, y'ani ham jismoniy, ham psixik, ham estetik, ham axloqiy tomondan barkamol rivojlanishlariga juda katta ta'sir qiladi. Bog'cha bolalari biron o'yin, ta'lim yoki mehnat faoliyati bilan mashg'ul bo'lar ekan, ular asosida harakatga soluvchi mayllar yotadi. Kichik bog'cha yoshidagi bolalarning xatti-harakatlari amalga oshirilayotgan sharoitga bog'liq bo'ladi. Ular xatti-harakat motivlarini anglab ham etmaydilar. Shuning uchun ko'pincha o'zlariga mutlaqo hisobot bermay, ma'lum bir vaziyatda u yoki bu xatti-harakatni amalga oshira boshlaydilar.

Bu yosh davrida bolalarning xatti-harakatlari va hulq atvorlarining motivlari ham o'zgarib, rivojlanib boradi. Katta yoshli bog'cha bolalarining xatti-harakat motivlari to'la anglangan motivlardan iborat bo'ladi. Masalan, katta yoshdagi bog'cha bolalarining xatti-harakatlari, hulq-atvorlari asosida yotgan motivlar har tomonlamma katta odamlarga o'xshashdan iboratdir. Ular ana shunday kuchli mayl asosida taqlidiy o'yinlarni, ta'limiy, y'ani didaktik mashg'ulotlarni va mehnat mashg'ulotlarini tashkil qilib o'tkazadilar. Bolalarning asosiy maqsadlari katta odamlar bilan o'zaro munosabatni mustahkamlashdir. Bolalar katta kishilar bilan yaxshi munosabatlar o'rnatishga intilar ekanlar, ular katta kishilarning buyurgan topshiriqlarini bajarishga, o'rnatgan tartib-qoidalariga so'zsiz bo'ysunishga harakat qiladilar. Bolaning bog'cha yoshidagi davrida o'z qadr- qimmatini anglashi ham yuzaga kela boshlaydi. Bolalar bog'chaga kelganda dastawal o'z tengqurlarini sezmaslikka, payqamaslikka harakat qiladilar.

Keyinchalik turli o'yin va majburiy mashg'ulotlar davomida bolalar jamoasiga qo'shilib, o'z tengqurlarining hurmatini qozonishga harakat qiladilar, yani boshqa bolalarga har tomonlamma yaxshi ko'rinishga intiladilar. Bog'cha yoshidagi bolalar xatti-harakatlari motivlarining rivojlanishida axloqiy motivlarning roli nihoyatda kattadir. Bolalar o'z xatti-harakatlarini anglaganlari sayin axloqiy motivlarning yani ijtimoiy axloqiy qoidalarga rioya qilish motivlarining o'mi kuchayib boradi. Bolalar endi o'zlarining egoistic manfaatlari yuzasidan emas, balki ijtimoiy manfaat nuqtai nazaridan harakat qilishga o'igana boshlaydilar. Masalan, bolalar o'zlari yoqtirgan o'zlariga eng yoqadigan o'yinchoqlarini boshqa bolalarga beradigan va hattoki o'zlarining uyidan olib kelgan shirinliklarini ham bo'lib beradigan bo'ladilar. Shu tariqa bolalarda ijtimoiy motivlar rivojlana boshlaydi. Katta yoshdagi bog'cha

Academica Globe: Inderscience Research

bolalari har doim kichik yoshdagi bolalarga yordam berishga, yani ijtimoiy motivlar asosida harakat qilishga intiladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. M.Rasulova Maktabgacha yoshdagi bolalar talim-tarbiyasiga qo`yiladigan davlat talablari Toshkent 2000 yil
2. Umumiy psixologiya (F.Xaydarov, N.Xalilova)-2010
3. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar – Qarshi.: Nasaf, 2000 y.
4. Rivojlanish psixologiyasi pedagogic psixologiya (Nishonova.Z Kamilova.G') T. 2018 y
5. Psixodiagnostika va eksperimental psixologiya (Nishonova.Z Qarshiyeva.D) T. 2018y